

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 10, Sayı/Issue: 1, Mart/March 2026]

Prof. Dr. Filiz KILIÇ'a Armağan

Kolay Transkripsiyon (Çeviri Yazı) Önerisi

Easy Transcription Suggestion

Halil ÇELTİK

Prof. Dr. • Gazi Üniversitesi • Gazi Eğitim Fakültesi • Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
hceltik@gazi.edu.tr | <https://orcid.org/0000-0003-4861-3474> | <https://ror.org/054xkpr46>

Atıf | Citation: Çeltik, H. (2026). Kolay Transkripsiyon (Çeviri Yazı) Önerisi. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 10(1), s. 76-83.

<https://doi.org/10.34083/akaded.1873308>

<https://izlik.org/JA89SE22UH>

Makale Bilgisi Article Information

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Article Type: Research Article

Geliş Tarihi: 27.01.2026

Date Received: 27.01.2026

Kabul Tarihi: 25.02.2026

Date Accepted: 25.02.2026

Yayın Tarihi: 30.03.2026

Date Published: 30.03.2026

Değerlendirme: Çift kör hakemlik

Review Reports: Double-blind peer review

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Conflicts of Interest: The author has declared no conflict of interest.

Fon Desteği: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Funding Support: The author has declared that no financial support was received for this study.

Etik Kurul Belgesi: Bu makale için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this article.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulmuştur.

Ethics Statement: Scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study.

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımı ile taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned with iThenticate software. No plagiarism was detected.

Telif Hakkı ve Lisans: Bu dergide yer alan makaleler [Creative Commons CC-BY-NC](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) lisansı altında yayımlanır.

Copyright&License: Articles in this journal are published under the [Creative Commons CC-BY-NC](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) license.

Etik Bildirim: adeddergi@gmail.com

Complaints: adeddergi@gmail.com

Öz

Sosyal bilimlerin edebiyat, tarih ve ilahiyat gibi alanlarında metin neşri çalışmaları önemli bir yer tutar. Bazı metinlerin ses ve anlam değerlerinin bozulmadan aktarılması için çeviri yazı veya transkripsiyon gerekir.

Başlangıçta daktiloyla yazılan metinlere çeviri yazı işaretleri elle konulmuştur. Bilgisayar teknolojisinin gelişmesiyle birlikte transkripsiyon fontu/yazı tipi denilen özel yazı karakterleri kullanılmaya başlamıştır.

Günümüzde farklı alfabelerdeki metinlerin çeviri yazıyla yeni Türk alfabesine aktarımında Oktay Times (Oktay New Transkripsiyon), Rıza Times (Rt Times New Roman), Gentium, Gülnihal gibi isimlerle anılan transkripsiyon fontları kullanılmaktadır. Bilgisayara sonradan yüklenen bu fontları kullanmak için, özel işaretli harflerin her birinin büyük ve küçük biçimlerinin ayrı ayrı kısayol tuşlarının atanması gerekir. Bu uzun işlem, metnin yazılacağı her bilgisayarda yapılmalıdır. Kısayol tuşları da kişiye, F/Q klavye düzenine göre farklılık göstermektedir.

Bu yazıda, özel bir transkripsiyon fontuna ihtiyaç duymayan, büyük ve küçük harf ayrımı gerektirmeyen, pek çok kısayol tuşu atamadan kolay bir biçimde nasıl transkripsiyon yapılabileceği, resimlerle, gösterilmiştir. Bu yöntemin temel özelliği, ilgili harfin altına ve üstüne birer çizgi veya nokta eklemekten ibarettir. Önerilen yöntemle dört kısayol tuşu atayarak transkripsiyon yapmak, ara-bul, değiştir seçeneğini kullanmak, metni yazdırmak ve paylaşmak diğer yöntemlere göre çok daha kolay ve problemsiz gerçekleşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Transkripsiyon, çeviri yazı, font, yazı tipi, metin neşri, edebiyat

Abstract

Text publication studies occupy an important place in the social sciences, such as literature, history, and theology. Translation or transcription is necessary to convey the sound and meaning of some texts without distortion.

Initially, transcription symbols were added by hand to texts typed on typewriters. With the advancement of computer technology, special characters called transcription fonts began to be used.

Today, transcription fonts known by names such as Oktay Times (Oktay New Transcription), Rıza Times (Rt Times New Roman), Gentium, and Gülnihal are used for transcribing texts from different alphabets into the new Turkish alphabet. To use these fonts, which are loaded onto a computer later, shortcut keys must be assigned separately for the majiscule and miniscule versions of each specially marked letter. This lengthy process must be done on each computer which the text will be typed. The shortcut keys also vary depending on the user and the F/Q keyboard layout.

In this article demonstrated with pictures, how transcription can be easily performed without requiring a special transcription font, without distinguishing between majuscule and miniscule letters, and without assigning numerous shortcut keys. The fundamental feature of this method involves adding a line or dot above and below the relevant letter. Using the recommended method, transcribing with four shortcut keys, using the find and replace option, printing the text, and sharing it is much easier and more problem-free than other methods.

Keywords: Transcription, transliteration, font, text publication, literature

Giriş

Metin neşri çalışmalarında farklı alfabeye yazılan (Arap, Fars, Kiril...) metinlerin yeni Türk alfabesine aktarımında transkripsiyon ve transliterasyon denilen iki çeviri yazı sistemi kullanılmaktadır. Bu terimler genel anlamda Arap/Fars alfabesiyle yazılmış metinlerin yeni Türk alfabesine aktarımını ifade eder. Transliterasyonda "س Ss, ص Şş/Ss, ث Şş/Ss" gibi birden fazla karşılığı bulunan sesler için ayrı harfler kullanılmaz. Metnin yeni alfabedeki okunuşu esas alınır. Transkripsiyonda ise orijinal metindeki harflerin olabildiğince birebir karşılığının aktarılan alfabede farklı harf veya işaretlerle gösterilmesi esastır (Türer 1991: 23-26).

İsmail Ünver'in İLESAM tarafından 17-18 Ocak 1992 tarihinde düzenlenen "1. Eski Türk Edebiyatı Kolokyumu"nda sunulduktan sonra yayımlanan makalesi, alanda imlâ kılavuzu niteliği kazanmış, transkripsiyonda büyük oranda yazım birliği sağlamıştır (Ünver 1993, Ünver 2008). Ancak çeviri yazıda ortak font/yazı karakteri birliği sağlanamamıştır.

Transkripsiyon fontu denilen özel yazı karakterleri eski bilgisayarlardaki kelime işletim programlarında yetersizdi. Alanın uzmanları çeşitli fontlar geliştirerek bu boşluğu doldurdu. Fontlar; genellikle Times New Roman karakterleri temel alındığı için Times Trans veya oluşturanın adına göre en yaygın olan Oktay Times, Rıza Times gibi isimlerle anılmaktadır. Açıkgoz, Gülnihal, Gentium, Titus gibi başka fontlar da vardır. Standart fontların kullanılmaması sebebiyle metin yazımı ve paylaşımında bazı problemler ortaya çıkmaktadır (Kurnaz-Çeltik 2022: 357-358). Bunların bazıları şöyle sıralanabilir:

1. Özel işaretli đ, ğ, ħ, ĩ, k, ş, ş, t, z, ž, z gibi harflerin her birinin, büyük ve küçük şekilleri için ayrı ayrı pek çok kısayol tuşu atanması gerekmektedir. Kısayollar tuşlarının yeri Türkçe veya İngilizce F/Q klavyeye kullanımı ve kişiye göre değişkendir. Bu kadar çok tuş ataması hem akılda kalıcı değil hem de bilgisayarın standart kısayol tuş atamalarıyla çakışabilmektedir. Mesela "kontrol+h" "bul-değiştir" kısayolunun ħ/ħ olarak atanması gibi.
2. Bir transkripsiyon fontuyla hazırlanan metin başka bir fonta sağlıklı biçimde aktratılamamaktadır.
3. Aynı dosyada normal ve transkripsiyonlu metin yazmak için her defasında tercih edilen fontu seçmek gerekirken, iki metin arasında font ve görüntü farklı oluşabilmektedir.
4. Çeviri yazılı metni başka bir bilgisayara taşıma, paylaşma veya okuyup yazdırma için o fontun o bilgisayarda yüklü olması gerekir. Yoksa transkripsiyonlu karakterler tanınmayacaktır. Mesela, Oktay Times ile yazılan metindeki özel işaretler, bu fontun olmadığı bilgisayarda şöyle görünebilir:

Arap	ض	غ	ح	ق	ط	ظ
Latin	ê, ë ø, Ø	à á	ó Ó	ú Ú	ù Ù	ô Ô
Arap	خ	ث	ذ	ع	ء	ص
Latin	ò Ò	â æ	õ Õ	è é	é ã	ã ä

Şekil 1: Font Yüklenmemiş Transkripsiyonlu Metin Görünümü

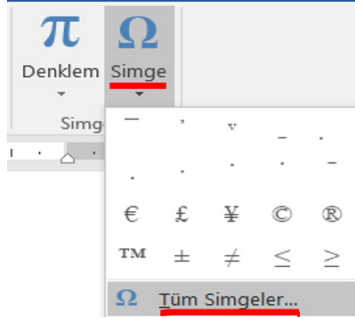
Yukarıda kısaca değinilen bilgisayardaki transkripsiyon problemleri, daha geniş kitleye hitap eden web ortamında metin paylaşımı için de geçerlidir. Unicode desteği olmayan metinlerdeki karakterler görünmeyeceği için onlardan beklenen verim elde edilememektedir (Yazar 2008).

Kolay Transkripsiyon Önerisi

Burada, kısaca değinilen özel font kullanımı kaynaklı problemleri ortadan kaldırmak veya en aza indirmek hedeflenmiş, edinilen tecrübe paylaşılmış, kolay ve standart bir transkripsiyon yöntemi önerilip nasıl uygulanacağı resimlerle adım adım gösterilmiştir.

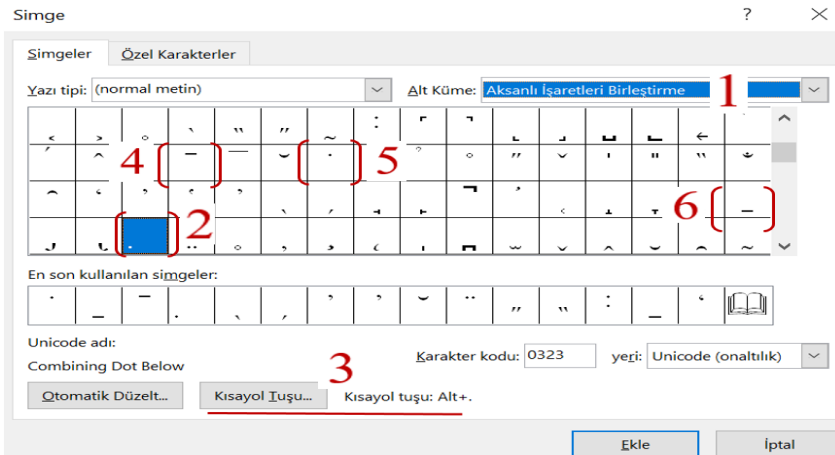
Transkripsiyonun esası, ilgili harflerin altına, üstüne birer çizgi veya nokta koymaktır. Özel font yüklemeyen ve bir sürü kısayol tuşu atamadan (şapkalı harflerin yazımı gibi) dört kısayol tuşuyla nokta ve çizgiler gerekli harflere konularak transkripsiyon yapılabilir. Aşağıda, önerilen yöntemin uygulaması, Office 2016 Word programı ekran alıntılarıyla adım adım gösterilmiştir:

1. Araç çubuğunda "Ekle" menüsünün sağındaki "Simge" seçeneğinden "Tüm Simgeler" penceresi açılır:

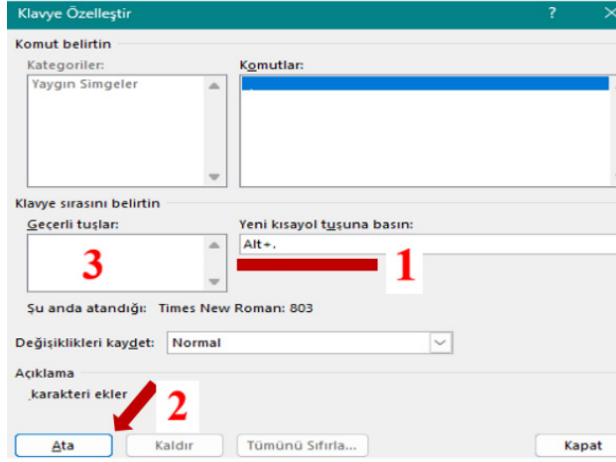
Şekil 2: Simge ve Tüm Simgeler Menüsü

2. Sağ üst köşedeki "Aksanlı İşaretleri Birleştirme" seçeneği bulunur (görünmezse, simge penceresindeki bir simgeye tıklayıp ekledikten sonra kutucuk aktif olur). Örnekte, 2 numaralı sol alt köşede duruyor gibi görünen nokta seçilip 3 numaralı "Kısayol Tuşu" bağlantısı açılır:

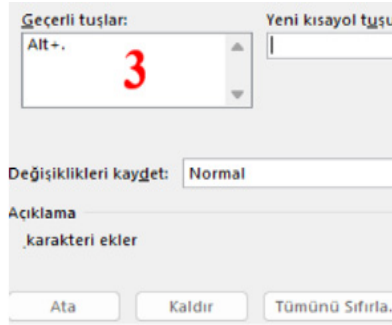

Şekil 3: Aksanlı İşaretleri Birleştirme Menüsündeki Kullanılacak İşaretler

3. "Yeni kısayol tuşuna basın" kutucuğuna, bir kısayol tuş bileşeni (alt+.) girilir. "Ata" seçeneği tıklanır (Klavye düzeni ve tercihe uygun tuşlar seçilebilir.). Atanan tuş takımı, "geçerli tuşlar" kutusunda görünür. Gereksiz kısayollar da buradan kaldır seçeneğiyle silinebilir.

Şekil 4: Kısayol Atama Penceresi

Şekil 5: Atanmış Kısayol Görünümü

Bu işlem sırası; aynı tablonun 4, 5, 6 numaralı yerlerindeki üste çizgi (kontrol+.), üste nokta (kontrol+.) ve alta çizgi (alt+.) eklemek için tekrarlanır. Bu dört tuş atamasıyla bilgisayar çeviri yazı için hazır hâle gelir. Bundan sonra normal metin yazarken herhangi bir özel font seçmeden bu kısayollarla ilgili harfin altına, üstüne \bar{z} / \bar{s} / \bar{z} gibi gerektiği kadar işaret konulabilir. Eklenen her bir işaret, geri ok tuşuyla silinebilir. Kısayol ataması doğru yapıldığı hâlde nokta, çizgi harfin altında, üstünde değil de yanında görünüyorsa, metni seçip farklı fontlar denendiğinde problem düzelecektir. Gerekirse ı harfine nokta ve üst çizgi eklenerek uzun ı (ĩ) ve uzun i (ī) gösterilebilir. Türkçe fontla yazılan metin, başka bir Türkçe fonta dönüştürülebilir. Bu işaretler hemen her harfe uygulanabilir:

Ā B Ć D Ę F Ğ Ħ İ J K L M N Ő P R Š T Ū V Ÿ Ž
 ā b ċ d ę f ğ ħ i j k l m n ő p r š t ū v ŷ ž
 Ā B Ć D Ę F Ğ Ħ İ J K L M N Ő P R Š T Ū V Ÿ Ž
 ā b ċ d ę f ğ ħ i j k l m n ő p r š t ū v ŷ ž

Şekil 6: Transkripsiyon İşaretleri Eklenmiş Harfler

Şu örnekte gazelin her beyti farklı bir fontla yazılmıştır:

Times New Roman:

Üstâd-ı zamân murğ-ı ‘ankâ
 Gösterdi ‘Utârid'e hoş inşâ

Arial:

Seyr eyledi ‘aşkıyla yâruñ
 Dil eyledi ‘âlemi temâşâ

Courier New:

Buldı niçe dürli hoş güherler
 Görmemiş ola_anı niçe deryâ

Cambria:

Bugün hele hoş şafâya_ulaşdı
 Bilmez niçe ola hâl-i ferdâ

Calibri:

İşğüne yüz sürelî yâruñ
 Rıdvân'da oldı baht peydâ

Bu yöntemle, tercihe göre, kaf/kef (kâtil/kâfir) gibi üst çizgi veya şapka/inceltme işaretiyle kalın ve ince sesler gösterilebilir. Türkçe desteği olmayan fontlardaki bazı Türkçe karakterler, mesela büyük İ'lerin I olarak görüldüğü fontlarda üste nokta eklenerek I'lar İ yapılabilir.

Nazal n için (Ñ/ñ), her bilgisayarda standart olan şapkalı harflerin yazımı gibi, "altgeri+~" tuşlarından sonra n tuşuna basmak yeterlidir.

H^âce gibi vâv-ı ma'dûle gösterilecekse, yine Simgeler bölümünün "Fonetik Uzantılar" seçeneğindeki yükseltmiş "v" harfine kısayol (alt+v) atanabilir. Bunun yerine "hâce" şeklinde italik harf kullanımı da yaygındır. Ayrıca v harfi seçilip üst simge (x²) seçeneği de kullanılabilir.

Kaynaklar | References

- Kurnaz, C. - Çeltik, H. (2022). Metin hazırlama ve paylaşım. *40 soruda klasik Türk edebiyatı* (ss. 357–358). Ketebe Yayınları.
- Türer, O. (1991). Eski harfli Türkçe metinleri transkribe etme usulleri üzerine bir etüd. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (10).
- Ünver, İ. (1993). Çevriyazıda yazım birliğı üzerine öneriler. *Türkoloji Dergisi*, 11(1).
- Ünver, İ. (2008). Çevriyazıda yazım birliğı üzerine öneriler. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3(6).
- Yazar, İ. (2008). Transkripsiyonlu metinlerin web tabanlı öğrenme ortamlarında kullanımına dair sorunlar ve çözüm önerileri. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3(6).